arctica

Bulletin van Arctic Peoples Alert - nummer 27 - zomer 2008

Colofon

Arctica is het bulletin van stichting Arctic Peoples Alert, de Nederlandse mensenrechtenorganisatie die opkomt voor de belangen van inheemse arctische volken in de acht landen rond de Noordpool.

Nummer 27 - zomer 2008

Arctic Peoples Alert
Zusterstraat 58b, 2512 TN Den Haag - NL - EU
T: (+31) 070 4020943
arctica@planet.nl - www.arctica.nl
Postbankrekening: 40092
IBAN NL43 PSTB 0000 0400 92
BIC PSTBNL21 / KvK 41157171
Schenkingen zijn - onder voorwaarden - aftrekbaar van de belastingen.

Redactie: Govert de Groot, Marnix Koolhaas, Charles van den Ouweland. Medewerkers: Peter Bakker, Jeroen Toirkens en Hein van der Voort. Druk: Albani, Den Haag, op minder milieubelastend papier: Reviva Print. Vormgeving: Matthijs Sluiter, Studio Locust

ISSN: 1387-2818
Oplage: 1.500. Gedrukt op minder milieubelastendpapier.
© Tenzij anders vermeld mogen artikelen met bronvermelding worden overgenomen.

Inhoud:
2. Arctic Peoples Alert
3. Noordpoolrace
4. Stralend Groen Groenland
8. Terug naar de Duhka in Mongolië
11. Inuittaalstudie van Uhlenbeck
12. Poolkoorts

Op de voorpagina:
De driejarige Tool, Dukha uit Tsagaan Nuur in Noord-Mongolië is op bezoek bij haar tante in de Baruun Taiga. Ze past moeiteloos op twee grote rendiermannetjes. **Foto © Jeroen Toirkens, NomadsLife, juni 2007.**

Arctic Peoples Alert

Mijn eerste bezoek aan **Groenland** was in juli 1978, nu 30 jaar geleden. Na dit bezoek realiseerde ik me dat je natuur- en milieubescherming niet los kunt zien van de rechten van inheemse volken.
In april 2008 ben ik terug in Narsaq en Qaqortoq (Zuid-Groenland) voor het *Seminar on Climate and Environment in Greenland and the Arctic* met veel aandacht voor de *Earth Charter.*
Ook is het op de Dag van de Aarde de 75ste verjaardag van mijn mentor Finn Lynge. Voor beide gebeurtenissen zijn goede vrienden en sympathieke vijanden overgekomen.
Is het een reis terug in de tijd? Mijn button met **Urani? Naamik** (geen uraniumwinning) is nog hot. Ook in 1978 waren er plannen voor uraniumwinning en informeerde men de Groenlanders niet over de gevolgen. Nu is het echter de Groenlandse regering zelf die niet transparant is. Af en toe waan ik me dan ook in Noord-Rusland. Daar zit de overheid ook op de informatie en is er weinig transparantie. Het zal er wel mee te maken hebben dat Groenland de kolonisatie - en Rusland het communisme - moet ontgroeien. Het blijkt dat de *Australian Gold Company Ltd,* omgedoopt in *Greenland Minerals and Energy Ltd*, al enkele jaren proefboringen doet. Op Groenland zijn **Australiërs** dan ook regelmatige bezoekers.
Dat economisch gewin boven volksgezondheid en milieu wordt gesteld hebben Groenlanders niet van een vreemde. Weer thuis in 't Haagje valt acclimatiseren niet mee. **Sila**, het weer, breekt weer gemeten records. Mijn ochtendkrant meldt in een berichtje dat de kerncentrale **Borssele** voor kernsplitsing waarschijnlijk plutonium met vers uranium gaat mengen. De belangrijkste reden voor deze overstap is de gestegen prijs van uranium, dat tot dusver als splijtstof werd gebruikt. Wel vergt het transport van de mengbrandstof uitgebreidere veiligheidsmaatregelen dan van uranium. Vaak wordt niet vermeld dat bij zogenoemde schone kernenergie ook bij de winning van **uraniumerts** radioactiviteit en nucleair afval vrijkomen en dat niet alleen de problemen van veiligheid en verwerking van het afval een rol spelen. Ook meldt mijn krant in een klein berichtje dat de Raad van State de milieuvergunning van staalbedrijf **Corus** in IJmuiden heeft vernietigd. Corus stoot grote hoeveelheden zware metalen uit.
Binnenkort zal de geschiedenis in **de strijd om de Poolgebieden** zich herhalen. Het wereldvoedseltekort gaat hierin ook een belangrijke rol spelen. Er dreigt bijvoorbeeld een wereldwijd tekort aan het populaire voedingssupplement **Omega 3** te ontstaan. Omega 3 zit hoofdzakelijk in vette vis, zoals makreel en wilde zalm. Ook de zeehond bevat Omega 3.
Het was niet eenvoudig om aan de gymnasiumklas in Qaqortoq het Nederlandse invoerverbod op **zeehondenproducten** uit te leggen. Grote verbazing was er toen ik vertelde dat er in Nederland twee ziekenhuizen voor zeehonden zijn.
Sila valt mij lastig. Mede door mijn gezondheidssituatie zal *het* **Willem Barentsz Festival** *over heden, verleden en toekomst van inheemse Arctische volken dit najaar* **niet doorgaan!**

Govert de Groot

Noordpoolrace

Bij de versneld smeltende gletsjer in Ilulissat op West-Groenland overlegden eind mei 2008 de vijf landen rond de Noordpool over de dreigende Noordpooloorlog.

De vijf verklaarden dat zij zich zullen houden aan het internationale zeerecht bij territoriale claims en dat zij op een ordelijke manier willen omgaan met conflicterende aanspraken. Het wordt hoog tijd dat de EU hierop inspeelt en dat Nederland, al dan niet in EU-kader, met eigen beleid ten aanzien van de Noordpool komt. De Noordpoollandentop in Ilulissat was georganiseerd door Denemarken in samenwerking met de regering van Groenland. De verklaring van de vijf landen Canada, Noorwegen, Russische Federatie, Verenigde Staten (Alaska) en Groenland (Denemarken) verwijst niet expliciet naar de VN-Conventie voor het Zeerecht, die regels stelt voor territoriale aanspraken op zee. Met (de gebruikelijke) uitzondering van de VS hebben de deelnemende landen deze conventie geratificeerd. President Bush wil het VN-document ratificeren, maar in de Senaat bestaat verzet tegen de tekst omdat deze de soevereiniteit van de VS zou aantasten. De VS verwerpt een Canadese territoriale claim op de Noordwestelijke Passage, waar Ottawa een militair trainingscentrum wil bouwen.
Aleqa Hammond (42), minister van Buitenlandse Zaken van Groenland, vroeg nadrukkelijk aandacht voor de milieueffecten van de toekomstige exploitatie van het poolgebied.
De Groenlanders zullen meer en meer te maken krijgen met grote vrachtschepen en olietankers langs hun kust.
Het scenario van een ongeluk, zoals met de olietanker Exxon Valdez bij Alaska in 1989, is niet ondenkbeeldig: "We moeten er voor waken dat de inheemse bevolking het slachtoffer wordt van de plotseling ontstane internationale belangstelling voor het poolgebied".
De gevolgen van klimaatverandering in Groenland reiken veel verder. In het uiterste noorden van het eiland is de bevolking, die grotendeels leeft van de jacht op het zee-ijs, de laatste jaren in grote problemen gekomen. "De problemen zijn echt dramatisch", zegt Hammond. "We moesten dit jaar voedsel sturen voor de honden van de jagers. Een eeuwen oude, rijke cultuur staat op het spel". Tegelijkertijd biedt klimaatverandering ook voor Groenland nieuwe economische kansen. De exploitatie van grondstoffen, zoals olie, zink en lood, wordt door het smelten van de ijskap gemakkelijker.
"Het enige dat onafhankelijkheid feitelijk in de weg staat is de economische afhankelijkheid van Denemarken", zegt Hammond. "Hoe sneller we ons eigen geld kunnen verdienen, hoe beter. Door klimaatverandering ontstaan nieuwe inkomstenbronnen. Het referendum najaar 2008 over grotere autonomie is slechts een tussenstap, de laatste stap op weg naar onafhankelijkheid."
Het land- en zeeijs in de Arctis nemen versneld af, waardoor de komende decennia enorme hoeveelheden natuurlijke grondstoffen - met name olie en gas - toegankelijk zullen worden voor exploitatie. Daarnaast ontstaan nieuwe zeevaartroutes van Europa naar Azië, zowel via de Noordwestelijke Doorvaart (langs Canada en Alaska) als via de Noordoostelijke Doorvaart, langs de Russische Federatie.
Denemarken met **Groenland** bereiden zelf een claim voor bij de VN, die frontaal botst met de Russische aanspraken. Zij zoeken bewijs dat Groenland via het Lomonosov-Rif met de Noordpool is verbonden. Ook **Canadese** wetenschappers lenen zich ervoor bewijs te verzamelen ter ondersteuning van Canada's claim die verder gaat dan de momenteel erkende grens van 200 zeemijl (370 kilometer). In april 2008 bracht de Canadese minister van Natural Resources, Gary Lunn, > VERVOLG OP PAG. 10 >

Foto: Gerry van Roosmalen © www.ivision.nl

GÉÉN WILLEM BARENTSZ FESTIVAL 2008

Het Willem Barentsz Festival over heden, verleden en toekomst van Groenland kan dit najaar niet doorgaan!

Stralend Groen Groenland

Zuid-Groenland is een onverwacht agrarisch deel van Groenland. Hier geen sledehonden, maar veeteelt en wat opkomende landbouw. In april 2008 nam ik deel aan het *Seminar on Climate and Environment in Greenland and the Arctic* in Narsaq en werd mijn Groenlandse vriend, oud-politicus en diplomaat, Finn Lynge, 75 jaar.

Het ravenpaartje duikelt vliegend over elkaar heen om jaarlijks hun partnerschap te bevestigen. Eén vliegt zelfs heel even op de kop, wie van de twee kan ik niet zien. Af en toe valt er sneeuw. Er ligt nog redelijk wat ijs en natuurlijk ijsbergen in de Tunulliarfik, in de volksmond nog steeds Erik's Fjord. De fjord is vernoemd naar Erik de Rode die hier in 982 aan land stapte. De afgelopen vijf winters is de fjord niet dichtgevroren en zijn er in dit gebied vaker en heviger stormen. Volgens zeggen worden er eerder en meer ijsberen geschoten. De sneeuw verdwijnt nu vlug van de bergen en hier en daar komt het eerste groen op. De Groenlanders verontschuldigen zich, het is niet de beste tijd van het jaar om Zuid-Groenland te bezoeken. Met de smeltende sneeuw wordt al het in de winter weggegooide afval zichtbaar dat zo mooi onder het wit verborgen lag.

Agenda 21 & Earth Charter

Van 19 tot 24 april 2008 werd in Narsaq het 'Seminar on Climate and Environment in Greenland and the Arctic' gehouden. Narsaq heeft zo'n 2.000 inwoners en ligt zuidelijker dan Oslo in Noorwegen. Locatie is A-21 in de voormalige elektriciteitscentrale. A-21 staat voor de Lokale Agenda 21, het actieplan voor lokale duurzame ontwikkeling en verwijst naar de Agenda 21 die in 1992 in Rio de Janeiro is overeengekomen. Voor Groenland, dat niet zoveel privé-initiatieven en ngo's kent, is A-21 een uniek initiatief. Het is ontstaan door de gedrevenheid van Finn Lynge en zijn vrouw Rie Oldenburg, directeur Narsaq Museum. Er vindt onder meer naschoolse opvang tot in de kleine uurtjes en reïntegratie plaats, ook worden er tentoonstellingen en seminars gehouden. Als uitgangspunt wordt niet alleen Agenda 21, maar ook de *Earth Charter* (Handvest van de Aarde) gebruikt, die in het Groenlands vertaald is. Niet alleen de Groenlandse Henriette Rasmussen, die met Lynge een belangrijke rol in het tot standkomen van de charter heeft gespeeld, maar ook de Australiër professor Brendan Mackey was naar Narsaq afgereisd. De meegenomen documentaire *Silent Snow* zorgde voor de nodige gespreksstof. *Green Cross* Zweden was de hoofdsponsor van het seminar en de onafhankelijke Groenlandse krant *Sermitsiak* deed uitgebreid verslag op haar website alsook in de krant zelf, wat debat opriep.

Uranium < > UNESCO

Aasivik 1981 werd op het eiland Illorpaat bij Narnortalik ten zuiden van Narsaq gehouden. De Aasivik is van oudsher de gelegenheid om muziek te maken, tradities uit te wisselen en het politieke

Uiterst links: De 75 jarige Finn Lynge vraagt de schapenhouder hoe het afgelopen winter was. Links: Groenlandse studenten lezen de vragen, die zij aan de regering stellen, voor. Midden: De herkozen burgemeester Simon Simonsen (Simuit) in zijn kantoor. Rechts: Looihal Great Greenland, Qaqortoq. Volgende pagina: Gebouw Lokale Agenda 21 in Narsaq. Foto's: Govert de Groot, april 2008.

debat aan te gaan. Toen waren mijn reisgenoten en ik gast van Ole Egede en Jens Karlsen uit Narsaq. In november 1980 waren Egede en Karlsen waarnemer bij het 'IVde Russell Tribunaal over de rechten van de Indianen in de Amerika's' en presenteerden zij éen case over de plannen tot uraniumwinning, het Kvanefjeld project, bij Narsaq. Om zeker te zijn van uraniumerts in haar territorium had de EEG (nu EU) de verbetering van de haven van Narsaq voor haar rekening genomen. Onze reisgenote Carmen White van WARN (*Women of All Red Nations*) uit Spearfish, Zuid-Dakota vertelde op de Aasivik welke gevolgen uraniumwinning voor de inheemse volken in de Verenigde Staten en Canada hebben. Na 1981 is stilletje de exploratie verder gegaan en Kvanefjeld blijkt nu een van de grootste onontwikkelde multi-elementgebieden te zijn. De *Australian Gold Company Ltd.*, omgedoopt in *Greenland Minerals and Energy Ltd.*, voert al jaren proefboringen uit. Op Groenland zijn Australiërs dan ook regelmatige bezoekers. De mijnbouwmaatschappij wil inspelen op de hernieuwde roep om zogenaamde 'schone kernenergie' en gebruik maken van de stijgende uraniumprijs. Daarbij speelt mee dat de Groenlandse regering verdergaande onafhankelijkheid van het Koninkrijk Denemarken wil en daarom de aluminiumsmelterij Alcoa Inc. wil openen en olie, goud en zeldzame metalen wil gaan winnen. Echter, er is geen openheid over al deze plannen. In Groenland is het op dit moment niet mogelijk om een vergunning voor onderzoek of winning van uranium te verkrijgen. Hierover besluiten Denemarken en Groenland gezamenlijk. Greenland Minerals and Energy Ltd wil goud gaan winnen, het belooft werkgelegenheid, maar vertelt er niet bij dat er bij de winning van goud uranium als bijproduct zal worden gewonnen. Ook dat voor het winnen van goud men eerst door een uraniumertslaag heen moet. Bij winning van uraniumerts komen snel vervallende radioactieve stoffen vrij, zoals radongas en fluoride, die zeer schadelijk voor de volksgezondheid zijn.
Tijdens het seminar blijkt tot mijn verbazing dat de juridische mogelijkheden voor Groenlandse ngo's en individuen maar zeer beperkt zijn. Je kunt niet naar de rechter of een Raad van Staten stappen. Er kan alleen bezwaar worden gemaakt bij het *Bureau of Minerals and Petroleum* (BMP)

van de Groenlandse regering. In navolging van de toekenning van de Ilulissatgletsjer als UNESCO *World Heritage Area*, wil men ook het unieke historisch gebied bij Narsaq met ruïnes van de Noormannen nomineren. Echter, het uranium-mijnbouwgebied en het historisch gebied overlappen elkaar en dan botsen belangen.

Vuilnisbelt

Aan de voet van het ertsrijke Kvanefjeld ligt een Groenlandse schapenhouderij. Als proef worden er ook zo'n 25 vleeskoeien gehouden. Enkele lammetjes zijn al geboren, de meeste van de zo'n 200 schapen lopen nog met een zeer dikke buik rond. Nu de schapen 's winters op stal staan is de enorme wintersterfte teruggedrongen. In hoeverre de exploitatieonderzoeken nog radioactieve vervuiling afgeven is niet bekend. Verderop ligt de locale vuilnisbelt die uitkomt in de fjord. De zee heeft vrij toegang tot alle chemische stoffen in de vuilnisbelt, zoals zware metalen en POP's. Het advies is dan ook geen mosselen te plukken en niet te vissen in deze fjord. In het verleden leek het zo'n mooie oplossing als de zee het vuil zou meenemen. Ook in Qaqortoq komt de vuilnisbelt in de fjord uit. Tijdens het seminar blijkt dat veel plaatsen met problemen rond de vuilnisbelt kampen. Een oplossing daarvoor is niet direct in zich. Het is lang wachten op de resultaten van een pilotproject op Oost-Groenland.

- advertentie -

CANUIT

ᑲᓄᐃᑦ

Canadian Eskimo Art

F.D. Rooseveltln 116, 5625 PD Eindhoven
telefoon / fax: 040 2415806
info@canuit.com / www.canuit.com

Studenten

Aan het seminar namen ook een tiental studenten van het gymnasium in Qaqortoq – de Groenlandse toekomst – deel. Eerst wat onwennig tussen al die buitenlanders, maar met steeds meer verbazing hoorden zij aan wat er allemaal op Groenland gebeurt en gebeuren gaat. Niet alleen zijn zij zeer verontrust over de risicovolle olietransporten voor de kust waar de vis, garnaal en de zeehond leeft, waar zij sociaal-economisch afhankelijk van zijn, maar vooral ook de gevolgen voor mens en milieu van de te openen aluminiumsmelterij Alcoa Inc.

Als roep om duidelijkheid hebben de studenten zes vragen vanaf een ijsschots via YouTube naar de Groenlandse regering gezonden. De week erop heb ik op hun gymnasium in Qaqortoq een les gegeven over de meer dan 150-jarige Nederlands-Groenlandse geschiedenis en proberen uit te leggen waarom Nederland de een invoerverbod van zeehonden-producten heeft ingevoerd. Grote verbazing was er toen ik vertelde dat er in Nederland twee ziekenhuizen voor zeehonden zijn.

Groenlandse bedrijven

Sinds 2003 heeft Qaqortoq er een hostel bij, de Siniffik Inn. Heidi Møller vertelt enthousiast over alle moeilijke barrières die ze als Groenlandse moest overwinnen om een hostel te beginnen.

Ze kreeg steeds te horen dat Groenlanders dat niet kunnen. Zo wilde ze bijvoorbeeld het toeristenkantoor overnemen. Ze ontving een brief van de gemeente waarin werd aangegeven dat ze daar de kwaliteiten niet voor had. Na een bezoek van Lonely Planet besloot ze het nog een jaar vol te houden. Nu praat men weer 'met vol lof' over haar. Ze ziet graag dat Groenlanders bedrijven leiden en / of bezitten. Haar man is timmerman. Ook hij komt dezelfde barrières tegen. Hij heeft het hostel gebouwd en bouwt nu een huis. Heidi heeft enorm geworsteld met haar Deense dan wel Groenlandse identiteit. Zij vindt het belangrijk dat de gasten tenminste vijf Groenlandse woorden kennen. Immers, niet elke visser of schaaphouder spreekt Deens. Ook vertelt zij hoe belangrijk de zeehond voor de Groenlanders is.

Per 1 mei 2008 is het toeristenkantoor en de souvenirwinkel in Qaqortoq overgenomen door de Groenlandse Pitsi Høegh. Ze vond de nodige ijsberen op haar weg. Op haar kantoor vertelt ze me dat veel cruiseschepen Qaqortoq aandoen dat daardoor veel meer toeristen ontvangt dan Narsaq. Uit ervaring weet ik dat Zuid Groenland een heerlijk wandelgebied met vrij kamperen is. In de zomer vliegt niet alleen Air Greenland op de luchthaven Narsarsuaq, maar ook Air Iceland.

Gemeentelijke herindeling

In Groenland heeft een gemeentelijke herindeling plaatsgevonden. Groenland kent nu nog maar vier regiogemeentes: Avannaa (Noord), Qeqqa (Midden), Kangia-Kitaa (Oost-West) en Kujataa (Zuid). Bij Nuuk is ook de gemeente Ammassalik (Oost-Groenland) gevoegd, omdat Zuid-Groenland deze armlastige gemeente met veel sociale problemen er niet bij wilde hebben. Op 8 april 2008 werden er gemeenteraadsverkiezing gehouden. Met de herkozen burgemeester van de nu grote regiogemeente Kujataa, Simon Simonsen, rijd ik door Qaqortoq. Het is behoorlijk uitgebreid sinds mijn eerste bezoek in 1978.
Er worden voorbereidingen getroffen voor de bouw van een nieuwe wijk aan de andere kant van de berg. Ook op het gemeentehuis is het een en al bedrijvigheid. Op 1 mei is de eerste zitting.
Bij de oorspronkelijke elf raadleden komen er vier bij. Als Sila, het weer, de komst van de raadsleden uit de andere deelgemeenten naar Qaqortoq verhindert, is er de mogelijkheid voor een teleraadszitting. De huid van de ijsbeer op de grond en de opgezette witte valk zijn in beslag genomen exemplaren. Simonsen laat zich niet uit over wat hij van de mijnplannen vindt.

Great Greenland

Met Simonsen bezoek ik ook *Great Greenland*. Het bedrijf heeft een van de modernste looierijen. Door een gesloten looisysteem hangt hier niet de mij uit Noord-Rusland bekende vieze zure looilucht. In dit overheidsbedrijf worden alleen huiden uit Groenland verwerkt, hoofdzakelijk ringelrob en zadelrob. Deze worden in zo'n 50 inzamelpunten langs de kust van de jagers opgekocht. In 2007 waren dat 92.000 huiden. De Groenlandse regering subsidieert het inkoopbedrag van de huiden. De jager krijgt 225 Deense kronen voor een zadelrob en 290 kronen voor een ringelrob. De huiden zijn niet altijd van even goede kwaliteit en er is weinig aanvoer van huiden van A-kwaliteit. Een aangekochte huid doet er zo'n jaar over om bij Great Greenland te arriveren. De lokale jagers van Narsaq kunnen direct aan de fabriek afleveren. Nieuw is dat huiden ook ingevroren worden aangeleverd, wat de kwaliteit ten goede komt. Ook worden hele zeehonden aangevoerd waarvan het vlees wordt verwerkt en doorverkocht. Het looiproces duurt een maand. Naast de looierij heeft Great Greenland een eigen atelier waar verschillende producten worden gemaakt. Het atelier Eskimopels in Narsaq is inmiddels gesloten.
Verder zijn er langs de Groenlandse kust hier en daar kleine ateliers waar ook producten van zeehondenhuiden worden gemaakt. Sinds kort heeft Great Greenland ook een winkel bij de fabriek. Voor alle duidelijkheid: hier worden alleen Groenlandse zeehondenhuiden gebruikt, die alle van een Groenlands stempel zijn voorzien en géén huiden van jonge zeehonden. De producten hebben een duidelijk Great Greenland logo. Twijfel over de herkomst hoeft er dus niet te zijn.

Govert de Groot

WWW.GGG.GL
WWW.BMP.GL
WWW.SERMITSIAQ.GL
WWW.NARSAQ-MUSEUM.ORG
WWW.QAQ.GL
WWW.HANDVESTVANDEAARDE.NL
WWW.LA21.NL
WWW.GREATGREENLAND.COM
WWW.SILENTSNOW.ORG
WWW.TEGENSTROOM.NL

- advertentie -

Moby Dick
Antiquariaat
Specialisten in natuurboeken

Schoolstraat 31 / 2202 HD / Noordwijk Aan Zee.
t: 071-3619498 / mobydick@antiqbook.nl
www.lezenaanzee.nl / prijzen excl. verzendkosten

1. Beulakker, Ee. *De zee baart zorgen en verhalen.* Alkmaar 2007 / 160 blz / € 12,90
2. Brandt, A. (ed.) *The North Pole, a narrative history.* Washington 2005 / 414 blz / € 12,00
3. Capdevila, R, / Comerci, S.M. *Historia Antarctica Argentina.* Buenos Aires 1986 / 126 blz / € 15,00
4. Clavel, B. *Weerbarstige grond / Harricana / Het goud der aarde.* SERIE: *'Het rijk van het noorden'* / 3 delen uit 1984-1986 samen compleet / € 25,00
5. Cross, W. *Tragödie Am Pol - Der Absturz des Luftschiffs Italia, eine wahre Geschichte.* München 2001 / 296 blz / € 15,00
6. Guerber, H. A. *Noorsche Mythen uit de Edda's en de Sagen* / Zutphen 3e ed. / 390 blz / € 22,50
7. Harding, G. *De Eenzaamheid Van Thomas Cave* Amsterdam 2007 / 254 blz / € 19,95
8. Kennan, G. *Sibirien - und der Zar weiss alles. Eine Reise in das Russische Verbannungssystem* / Göttingen 2003 / 216 blz / € 10,00
9. Klatt, E. *Neita Bij De Lappen* / Zeist 1990 / 180 blz / € 5,00
10. Klauer, Bj. *Expedition Polarlicht. Mit Huskies durch Spitzbergen* / München 2002 / 216 blz / € 15,00
11. Kolbert, E. *The Arctic / The Antarctic* / London 2007 276 / 282 blz / 2 vol in doos / € 42,95
12. Lorius, Cl. *Glaces De L'antarctique. Une Memoir, des Passions* / Paris 1991 / 302 blz / € 15,00
13. Mda, Zakes. *De Walvisroeper* / Breda 2007 / 284 blz / € 22,50

Terug naar de Dukha in Mongolië

Fotograaf Jeroen Toirkens reist voor zijn project NomadsLife naar de meest afgelegen gebieden om nomadische volken te fotograferen. In 2004 bezocht hij voor het eerst de Dukha, rendiernomaden in Noord-Mongolië. Naar aanleiding van dit bezoek richtte hij in samenwerking met Arctic Peoples Alert het Dukha Studiefonds op. In 2007 bezoekt hij de Dukha-families nogmaals.

Melkthee

23 Mei 2007: We rijden naar de Zuun Taiga (oostelijke taiga) op zoek naar de Dukha, de meest noordelijke nomaden van Mongolië. Zo'n 17 km van de Russische grens leven nog vijf families. Ons kleine gezelschap wordt begeleid door professor Sukhbaatar (zie kader). Na 35 km te paard door de zompige taiga bereiken we tegen de avond een bergpas. In de brede vallei die voor ons opdoemt zien we vijf 'urtsen' (tipitenten) staan: 'Bag 2'. Uvegdorj, de leider van deze gemeenschap komt aanlopen en begroet ons hartelijk. De volgende ochtend bezoeken we Uvegdorj en zijn vrouw. We drinken melkthee en wisselen verhalen uit. Het leven van de Dukha bestaat in deze tijd van het jaar voornamelijk uit het hoeden en melken van de rendieren en het kappen en verzamelen van hout voor de kachel. Jagen doen ze in oktober en november, de enige twee maanden van het jaar dat de jacht is toegestaan, maar op de wolf, staatsvijand nummer één, en de bruine beer mag het hele jaar geschoten worden.

Kalfjes

2 juni 2007: Er is inmiddels een dik pak sneeuw gevallen en we vertrekken naar de Baruun Taiga (westelijke taiga). 's Avonds laat arriveren we in het lenteverblijf van de families Bayandalai, Zorigt en Tsermaa. Bayandalai heeft speciaal voor ons een urts geplaatst die bestaat uit 20 boomstammen met canvasdoek eromheen gespannen en in het midden het onmisbare houtkacheltje dat tevens als fornuis dient.
De familie Zorigt kennen we nog van onze tocht in 2004. Met name Zorigt's kinderen zijn heel leergierig en mijn vriendin Ilze Rokven besluit ze Engelse les te geven. De komende zeven dagen heeft ze een klasje van acht kinderen.
Plots komt Sukhbaatar aansnellen en roept dat er zojuist een rendierkalfje geboren is. We volgen hem en Purvee, onze gastvrouw, diep het bos in. Het pasgeboren kalfje doet verwoede pogingen om te gaan staan. Dat lukt in de loop van de middag.
De rendierkudde is de afgelopen jaren gestaag gegroeid en ook dit jaar zijn er weer veel gezonde kalfjes geboren, wat zeer belangrijk is voor het voortbestaan van deze kleine gemeenschap.

Tekst & fotografie:
Jeroen Toirkens - NomadsLife

Nomaden boven de Poolcirkel

GALERIJTENTOONSTELLING / VERLENGD TOT 26.10.08 / FOTO'S VAN DE RUSSISCHE NENETS EN SAMI VAN JEROEN TOIRKENS IN MUSEUM VOLKENKUNDE TE LEIDEN (ZIE PAG 12).

Een uitgebreide fotoreportage van de Dukha is te zien op WWW.SPEAKING4EARTH.COM
Zie: Arctica 17 en 19 / WWW.NOMADSLIFE.COM

Dukha Studiefonds

Na het bezoek aan de Dukha heeft stichting NomadsLife met Arctic Peoples Alert het Dukha Studiefonds opgericht. Inmiddels studeren met steun van dit fonds 5 studenten aan de universiteit van Ulaanbaatar. **Professor Sukhbaatar** (foto), van het *Mongolian Reindeer Fund* is economisch geograaf en doet sinds 1970 onderzoek naar etnische minderheidsgroepen in Mongolië. Onder het communistische regime rapporteerde hij zijn bevindingen over de Dukha aan de regering, die in 1982 de Dukha wilde concentreren in het dorp Tsagaan Nuur. Sukhbaatar was hieroptegen, protesteerde en moest zijn functie neerleggen. In 1992 kwam hij voor het eerst weer terug bij de Dukha en was geschokt door de verslechterde situatie. Na moeizaam lobbywerk bij de regering en bij buitenlandse NGO's richtte hij in 1999 het Mongolian Reindeer Fund op. Dit fonds beheert o.a. geld dat in Nederland via het Dukha Fonds wordt ingezameld. Bijdragen voor het Dukha Fonds kunt u overmaken op giro 492 85 11 t.n.v. NomadsLife in Den Haag o.v.v. '*Dukha Studiefonds*'.

Kinderen spelen op een zelfgemaakt speeltoestel op de Zuun taiga. Foto: © Jeroen Toirkens / NomadsLife.

> VERVOLG VAN PAG. 3 / NOORDPOOLRACE >
een bezoek aan het onderzoeksteam, 600 km ten noorden van Grise Fjord in Nunavut: "De noodzaak om maatregelen te nemen ter bescherming van onze soevereiniteit en territoriale integriteit in het Noordpoolgebied is nog nooit zo belangrijk geweest. Dat is de reden waarom onze regering er trots op is dat deze onderzoekers standvastig gegevens verzamelen die ervoor zullen zorgen dat wij onze zaak winnen."
Voor de allereerste keer heeft de **Russische** Orthodoxe Kerk op 7 april 2008 een dienst op de Noordpool gehouden onder leiding van aartsbisschop Ignatii van Petropavlovsk en Kamchatka, in een tent bij minus 25°c.
Het Russische leger wil oefeningen houden op de Noordpool om zijn claim op een deel van het gebied te garanderen in het geval van een krachtmeting met andere landen die aanspraak maken op de Arctische regio, aldus een hoge Russische generaal eind juni 2008.
In **Nederland** hebben meer dan 1.250 mensen voor €15,00 een virtueel stukje Noordpool bij Harald van Reenen in Amerongen gekocht. Begin 2008 claimde hij de Noordpool en de kopers zijn medeclaimhouder. Het is zeer twijfelachtig of de claim ooit wordt toegewezen.

Govert de Groot

WWW.GIANTCLAIM.COM
ZIE OOK ARCTICA 25.
WWW.ARCTIC-COUNCIL.ORG

In memoriam

Elisabeth Penashue (r) met haar zoon Jack Penashue (l) met Maria van Kints tijdens het bezoek aan het NANAI Open Huis, oktober 1996.

Maria van Kints - Lakota Oyate Lutawin - 1913 - 2008

Op de ochtend van 2 april 2008 overleed Maria van Kints, Lakota Oyate Lutawin (Lakota vrouw van het Rode Volk), bijna 95 jaar oud. Haar geest was nog helder, maar haar lichaam gaf het op.

"Loran, mijn Mohawk zoon, vertelde mij over de andere zijde van de rivier, waar je heen gaat na dit leven. Ik zei hem dat ik nog niet klaar was om die reis te gaan maken. Ik had nog zoveel te doen. Maar uiteindelijk is nu de tijd gekomen en ik kijk ernaar uit om naar deze prachtige plaats toe te gaan. Ik wil jullie vragen om niet te vergeten waar we 35 jaar geleden aan zijn begonnen.Blijf de goede rode weg volgen. Men heeft ons nog steeds hard nodig. Ik zal op jullie wachten aan de overkant van de rivier."
In 1972 richtte Maria Van Kints de NANAI, de Nederlandse Stichting voor Noord - Amerikaanse Indianen op. In 1980 was zij mede-organisator van het 4e Russell Tribunaal over de rechten van Indianen in Noord-, Midden- en Zuid-Amerika. Naast haar vele werk voor de inheemse volken in Noord-Amerika, stond zij achter het werk van stichting Innu Steungroep, de voorloper van Arctic Peoples Alert.

Meer over de Nanai: WWW.INDIANS.NU

Uhlenbeck's Inuit-taalstudie

De lange traditie van de Inuit-taalstudie begon schoorvoetend met woordenlijstjes door ontdekkingsreizigers, opgetekend rond de 16e eeuw. De oudste grammatica betreft het 18e eeuwse Groenlands en vanaf de 19e eeuw kwamen ook de Inuittalen van Canada, Alaska en Siberië aan bod. C. C. Uhlenbeck (1866-1951) is een van de weinige Nederlanders die een stempel op de studie van de Inuittalen heeft gedrukt.

Christianus Cornelius Uhlenbeck

De Nederlandse taalgeleerde Christianus Cornelius Uhlenbeck was opgeleid en gepromoveerd in de vergelijkende Indo-europese taalwetenschap en gespecialiseerd in Sanskriet en het Gotisch. Al vroeg in zijn carrière keek hij over de grenzen van zijn vakgebied heen, en verdiepte zich in de grammatica van niet-Indo-europese talen zoals het Baskisch, de taal van de Siksika (Zwartvoet-Indianen), met wie hij twee zomers woonde, en de Inuittalen. Uhlenbeck heeft het Poolgebied nooit bezocht en heeft geen veldwerk gedaan met sprekers van Inuittalen. Zijn werk is gebaseerd op gepubliceerde bronnen over het Inuit en het Aleoetisch. Uhlenbeck's bijdrage aan het onderzoek naar Inuittalen betreft vooral hun historische ontwikkeling en de vraag of er verwantschap bestaat tussen de Inuittalen en de talen van de Oude Wereld. Zijn grote verdienste is dat hij als een van de eersten deze vraagstukken wetenschappelijk aan de orde stelde.
Tussen 1905 en 1950 publiceerde Uhlenbeck over de gelijkenissen tussen de Inuittalen en de talen van de Oude Wereld. Een zekere gelijkenis tussen Inuittalen en de Uralische talen, zoals het Mansi en Nenets (Samojeeds) van Noord-Rusland en Siberië en het Hongaars, was al eerder opgemerkt, maar Uhlenbeck was de eerste die ze op een systematische manier onderzocht.
In zijn artikelen wees hij op opmerkelijke overeenkomsten op het gebied van de klankleer, de grammatica en de woordenschat. Zo vinden we bijvoorbeeld de Groenlandse vormen voor tweevoud (door toevoeging van een '*k*', als in *illu-k*: '*twee huizen*') en meervoud (door toevoeging van een '*t*', als in *illu-t*: '*huizen*') ook terug in het Mansi (*kvala-g*: '*twee huizen*', *kvale-t*: '*huizen*').
De Groenlandse vorm voor bezittelijke tweede persoon (toevoeging van een '*t*', als in *kiffa-t*: '*jouw hulpje*') lijkt sterk op die van het Hongaars (als in *háza-d*: '*jouw huis*'). Er zijn ook enkele opvallende overeenkomsten in de woordenschat, zoals het Groenlandse woord *kamik* (*laars*) en het Sami-woord *kaama* (*laars* of *schoen*); Groenlands *mannik* (*ei*) en het Finse woord voor ei, *muna*; Groenlands *niviaq* ('*meisje*') en het Nenets *nevea* ('*vrouw*'), enzovoort. Sinds Uhlenbeck's observaties heeft de hypothese van een verwantschap tussen Inuit- en Uralische talen alleen maar aan kracht gewonnen, en vele taalgeleerden gaan er tegenwoordig van uit dat zij klopt, al is niet iedereen overtuigd. Uhlenbeck was ook de eerste die mogelijke overeenkomsten tussen Inuittalen en Indo-europese talen (zoals Grieks, Latijn, Perzisch en het Nederlands) serieus onderzocht. Tegenwoordig weten we dat het Aleoetisch tot de Inuittalen gerekend moet worden, en dat het zich ongeveer 4.000 jaar geleden moet hebben afgesplitst van de gemeenschappelijke oertaal. Het Aleoetisch wijkt echter sterk af van de andere Inuittalen, en alleen iemand met een opmerkings-gave als die van Uhlenbeck kon de verwantschap aantonen. Uhlenbeck was in 1906 de eerste die in publicaties over deze verwantschap speculeerde.

Hein van der Voort en Peter Bakker

Conferentie bedreigde talen in Ljouwert

Op 25-27 september 2008 vindt de 12e conferentie *Endangered Languages and Language Learning* van de *Foundation for Endangered Languages* (FEL) plaats op de Fryske Akademy. De conferentie wordt georganiseerd door het Mercator Europees Kenniscentrum voor Meertaligheid en Taalleren.

FRYSKE AKADEMY / DOELESTRJITTE 8 / 8911 DX LJOUWERT (LEEUWARDEN) / T: 058 234 3027
WWW.MERCATOR-EDUCATION.ORG => CONFERENCES

Poolkoorts

Boeken, films, exposities, etc.

Oekieviek / Arctische Jaarmarkt
15.11.08 van 10.00 tot 17.00 uur in Bever
Zwerfsport, Leenderweg 202 / 5644 AB
Eindhoven / informatie t: 040-2415806
www.oekieviek.nl / www.bever.nl

Lily Eversdijk Smulders bij de Inuit
tentoonstelling / tot 12.01.09 / Museum
Volkenkunde / Steenstraat 1 Leiden /
t: 071 5168 800 / www.volkenkunde.nl /
www.stichtinglily.nl

21 Portretten van Inuit in Canada gemaakt in krijt en potlood op papier door de Nederlandse kunstenares Lily Eversdijk Smulders (1903-1994). Toen Lily de 65 jaar al ruim was gepasseerd bezocht zij in 1969, 1970 en 1971, reizend per hondenslee, de Inuit in Canada. Helaas vond zij weinig terug van de authentieke Inuitcultuur waarnaar zij op zoek was. De mensen die zij onderweg aantrof hadden, met subsidie van de Canadese overheid, hun traditionele leefwijze ingewisseld voor vaste behuizing, westerse kleding en voedsel en drank uit de supermarkt. Toch wist Lily een aantal van hen, jong en oud, tot poseren te bewegen in hun authentieke zomer- en winterkleding, die hier en daar voor speciale gelegenheden bewaard was gebleven.

Poolzaal - Overleven tussen IJs en Smeltwater / permanente expositie
Museon / Stadhouderslaan 37 / 2517 HV
Den Haag t: 070 3381338 / www.museon.nl

Op 11 juli 2008 is de Poolzaal, een nieuw onderdeel van de permanente expositie, geopend door Marc Cornelissen. De zaal geeft inzicht in de veranderingen van de natuur en cultuur in het poolgebied.

Als het IJs Smelt. Poolvolken in verandering.
Galerietentoonstelling tot 24.08.08
Nomaden boven de Poolcirkel
Fototentoonstelling tot 22.09.08 (zie pag. 7).

Kleine IJsbeer redt de rendieren
prentenboek / Hans de Beer (1957) /
Rijswijk 2005 / € 12,95 / ISBN 9789055790319 /
www.vierwindstreken.com

De serie prentenboeken Kleine ijsbeer van deze prijswinnende kinderboekenmaker gáán altijd over iets. Ze hebben een thema of boodschap, welke door het verhaal verweven zit en niet expliciet wordt genoemd. In dit prentenboek gaat het over oliewinning en de gevolgen voor de toendra en rendierkuddes: "Het rendiertje Olivier is zijn moeder en de kudde kwijtgeraakt. Gelukkig komt hij Lars, de kleine ijsbeer, tegen. Lars helpt hem samen met de muskusos Oscar zijn moeder en de kudde terug te vinden. Maar de kudde kan niet verder. Een hek en een pijpleiding versperren de weg. Wat moeten ze doen? Dan heeft Lars een idee..." Het gebruik van vermenselijkte dieren en boodschappen is glad ijs. Het risico van verkeerde beeldvorming is groot. Immers, een ijsbeer is niet lief, leeft niet samen met rendieren en muskusossen en het is niet fout dat je een zeehond vangt als het 'dagelijks brood' is. Het lukt De Beer elke keer weer tussen sneeuw en ijs te balanceren.

Tegenpolen, Zeeuwen en het poolgebied
tentoonstelling / Tot 06.05.09
Maritiem MuZEEum / Nieuwendijk 11 / 4381 BV
Vlissingen / T. 0118 412 498 / www.muzeeum.nl

Zeeuwen reizen al eeuwenlang voor geld, avontuur of onderzoek naar de poolgebieden. De website meldt dat " de bezoeker zelf op expeditie gaat naar de Noord- en Zuidpool". Van 17e eeuwse walvisvaarders tot hedendaagse olieclaim, van kleine ijstijd tot versnelde klimaatverandering...